

ЛЕГІОН УКРАЇНСЬКИХ СІЧОВИХ СТРІЛЬЦІВ — українська військова частина у складі австрійської армії, що діяла на російському фронті 1914–18. У серпні 1914 [Головна українська рада](#) створила у Львові Бойову управу УСС, яка звернулася до уряду Австро-Угорщини з проханням дозволити сформувати Легіон УСС. Незважаючи на отриману згоду, від перших днів створення частини їй чинили різноманітні перешкоди: на прохання відкликати з військ 100 укр. старшин цісар. командування відрядило лише 16, зокрема [Г. Коссак](#), [С. Горука](#), [В. Дідушка](#), [Д. Вітовського](#); для Легіону УСС передало 1000 важких однозаряд. гвинтівок, які ще 1888 знято з озброєння. Загалом до УСС зголосилося 28 тис. галичан, яких вистачило б на формування 2-х піхот. дивізій, але уряд і польс. політ. кола, побоюючись створення укр. війська, обмежили чисельність легіону 2-ма тис. стрільців і старшин. Осн. масу галичан — понад 100 тис. — мобілізув. до частин, які відправлено подалі від України, на італ. і серб. fronti. Невишколених січовиків австр. командування вирішило одразу ж кинути на фронт проти наступаючих рос. військ, де на них чекала неминуча загибель, але тодіш. тимчас. командир [Т. Рожанковський](#) відмовився виконувати авантюр. наказ, за що був усунутий з посади. Під командуванням М. Галушинського 3 вересня 1914 новобранці прийняли присягу у м. Стрий (нині Львів. обл.), оскільки Львів уже окупували царські війська, й відбули на доукомплектування у с. Горонда та Страбичів (нині обидва — Мукачів. р-ну Закарп. обл.). Ядро Легіону УСС становили активісти січового, сокіл. і пласт. рухів, вчорашні гімназисти та студенти (серед новобранців — студентки [О. Степанів](#), [С. Галечко](#), [Г. Дмитерко-Ратич](#)). Наприкінці вересня 1915 стрілец. сотні вступили в перші бої з рос. козацькими частинами у р-ні Верец. і Ужоц. перевалів. У жовтні 1915 січовики у складі 55-ї австр. дивізії перейшли у контрнаступ, подолали карпат. перевали і відбили у противника м. Борислав, Дрогобич (нині обидва — Львів. обл.) і Стрий. Але рос. генерал [О. Брусилов](#) перекинув з-під м. Перемишль (нині Польща) резерви і відновив становище. Легіон УСС відійшов до Карпат. На поч. березня 1915 січові стрільці зайняли позиції на схилах г. [Маківка](#). Після захоплення восени 1914 Галичини рос. армія генерала [М. Іванова](#) розгорнула наступ через Карпати з метою прорватися в Угорщину. Штурм рос. підрозділами позицій Легіону УСС розпочався у ніч на 29 квітня. Внаслідок запеклих боїв, які тривали до 2 травня, рос. війська відкинуто за р. Головчанка. Найбільшої напруги бої сягнули 1–2 травня 1915. На Маківці загинуло 42 січовики, 76 зазнали поранень, 35 потрапило у полон. Наприкінці серпня 1915 галиц. курені знову втягнулися у запеклі бої у

поділ. степах між р. Серет і Стрипа. 2 листопада зусиллями стрілец. куренів ліквідовано прорив росіян на м. Бережани (нині Терноп. обл.). В околицях міста, на схилах г. [Лисоня](#), нещодавно реорганізов. полк УСС (командант отаман Г. Коссак) втратив убитими, полоненими й пораненими понад 700 старшин і стрільців. Зимув 1915–16 полк УСС перебував у тилу, займаючись військ. підготовкою та культ.-осв. роботою. 31 травня 1916 стрілец. делегація на чолі з Г. Коссаком прибула з фронту на похорон [І. Франка](#), який останні місяці свого життя провів у «Приюті для хворих і виздоровців УСС» у Львові. Січовики виносили домовину і супроводжували катафалк до Личаків. цвинтаря, де на могилі поклали вінок з написом: «Великому Каменяреві. Ми ломимо скалу». У ході Брусилов. прориву влітку 1916 цісар. командування знову прикрило січовими стрільцями найважливіший відтинок фронту — шлях із м. Підгайці (нині Терноп. обл.) на Бережани. У боях у р-ні Лисоні відзначилися курін. отаман С. Горук, сотники [А. Мельник](#), [В. Кучабський](#), [З. Носковський](#), [Ф. Черник](#), [Р. Сушко](#). На Лисоні декілька сот стрільців потрапили у рос. полон. Залишки полку УСС виведено у тил й переформовано, командантом признач. [Ф. Кікаль](#). Восени 1916 стрілец. старшини на чолі з Д. Вітовським розпочали велику культ.-осв. місію на Волині, куди були направлені для організації укр. комісаріатів з набору рекрутів до армії у Луцьку, Ковелі та Володимирі-Волинському. За короткий час вони заснували бл. 100 укр. шкіл; за допомогою громад. діячів Львова [К. Студинського](#), [Л. Мишуги](#), [І. Крип'якевича](#) придбали для них 1500 підруч. і вид. реліг. та худож. літ-ри, чимало приладів; організували Шевченків. свята. На фронт під Бережани полк повернувся у лютому 1917. Під час нового наступу рос. армії на Пд.-Зх. фронті стрілец. частина ціною знач. втрат утримувала фронт побл. с. Конюхи (нині Козів. р-ну Терноп. обл.). Згідно з умовами [Брестського \(Берестейського\) мирного договору](#) в березні-жовтні 1918 полк УСС під командуванням сотника [О. Микитки](#) у складі австро-нім. військ здійснив похід у Наддніпрян. Україну (Жмеринка–Бірзула–Херсон–Нікополь–Олександрівськ). У полк. наказі зазначалося: «Ніяких насильств і борб не зводити... Кара смерті заборонена... Поведення з людьми має бути чемне, миле, але не фамільярне... Говорити тільки по-українськи до населення». За Збручем полк практично не брав участі у бойових операціях, приділяючи гол. увагу культ.-осв. заходам серед наддніпрянців. Січовики відвідали о-в Хортиця, діячів товариства «Просвіта» у Херсоні, історика [Д. Яворницького](#), вдову [І. Карпенка-Карого](#) [С. Тобілевич](#), а також могили Т. Шевченка й І. Карпенка-Карого. При

Легіоні УСС сформовано Кіш УСС — запасну частину, яка займалася набором і вишколом навобранців. При ньому діяли б-ка, стрілец. хор і оркестр під керівництвом [М. Гайворонського](#), а також Пресова квартира, де працювали [О. Назарук](#), [М. Голубець](#), [Мирослав Ірчан](#), [А. Лотоцький](#), [Ю. Шкрумеляк](#), [Л. Лепкий](#), [О. Курилас](#), [М. Угрин-Безгрішний](#), [І. Іванець](#), [Ю. Буцманюк](#), [Л. Ґец](#), [О.-Р. Сорохтей](#) та ін. Зусиллями митців налагоджено діяльність дух. оркестру та театр. трупи, випуск альманаху «Червона калина», сатир. ж. «Самопал» і «Самоохотник», спец. поштівок. 1915 видано «Співанки УСС» — збірник творів стрілец. пісенника [Р. Купчинського](#) і композитора [М. Гайворонського](#). Їхні пісні «Чуєш, брате мій», «Їхав стрілець на війноньку», «Човен хитається серед води», «Засумуй, трембіто» добре відомі в Україні та діаспорі донині. У с. Пісочна (нині Микол. р-ну Львів. обл.) готував старшин і підстаршин Вишкіл УСС, який очолювали полковник [Г. Косак](#), підполковник [К. Слюсарчук](#), майор [М. Тарнавський](#). До нього приїздили спадкоємець цісар. престолу [Карл I](#) (див. [Карл I](#)), а також митрополит [Андрей Шептицький](#), який 28 жовтня 1917 освятив прапор УСС, створ. стрілец. художником [І. Іванцем](#) (із синього шовку та золотими літерами «УСС» на малиновому полі з одного боку, гербами Галичини та Києва — з ін.). Користувалися популярністю серед стрільців курси для неписьменних, стрілец. г-зія; відбувалися істор. читання, змагання з футболу та лижного бігу. Стрільці регулярно відвідували богослужіння, які проводили духівники [А. Базилевич](#), [М. Їжак](#), [А. Пшепюрський](#), [Ю. Фацієвич](#). У стрілец. середовищі уродженець Полтавщини [М. Гаврилко](#) створив декілька проектів пам'ятника [Т. Шевченкові](#) у Києві. На поч. жовтня 1918 полк УСС передислоковано з Херсонщини у Чернівці.

Після утворення ЗУНР у листопаді 1918 він переїхав залізницею до Львова, де став ядром УГА.

Рекомендована література

1. Назарук О. Слідами Українських Січових Стрільців. Л., 1916;
2. Левицький К. Історія визвольних змагань галицьких українців з часів світової війни 1914–1918. Л., 1928;
3. Його ж. Великий зрив. Л., 1931;
4. Українські січові стрільці 1914–1920. Л., 1935;
5. Думін О. Історія легіону УСС 1914–1918. Л., 1936;
6. Ріпецький С. Українське Січове Стрілецтво. Визвольна ідея і збройний чин. Нью-Йорк, 1956;
7. За волю України. Історичний збірник УСС. В 50-ліття збройного виступу Українських Січових Стрільців проти Москви. Нью-Йорк, 1967;
8. Литвин М., Науменко К. Історія галицького стрілецтва. Л., 1990;
9. Якимович Б. Збройні сили України: Нарис історії. Л., 1996;
10. Матейко Р. Галицькі лицарі волі. Українські визвольні змагання на Тернопільщині 1900–1920 років у контексті історії України. Т., 2003;
11. Рубльов О. Західноукраїнська інтелігенція у загальнонаціональних політичних та культурних процесах (1914–1939). К., 2004;
12. Лазарович М. Легіон Українських січових стрільців: формування, ідея, боротьба. Т., 2005;
13. Ткачук П. Сухопутні війська України доби революції 1917–1921 рр. Л., 2009.

[М. Р. Литвин](#)

Бібліографічний опис:

Легіон українських січових стрільців / М. Р. Литвин // Енциклопедія Сучасної України [Електронний ресурс] / Редкол.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк [та ін.]; НАН України, НТШ. — К. : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2016. — Режим доступу: <https://esu.com.ua/article-54030>

2001-2025 © Ця енциклопедична стаття захищена авторським правом згідно з чинним законодавством України ([докладніше](#)).